

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ

УДК 168.522 : 504.03 : 008

Едуард Семенюк
Національний лісотехнічний університет України

ЯКИМ БУДЕ ЗАВТРАШНІЙ ДЕНЬ ЛЮДСТВА?

© Едуард Семенюк, 2011

Спроба зазирнути у майбутнє людства тісно пов'язана з усвідомленням та аналізом кризових виявів цивілізації, які спостерігаються нині. Системну відповідь на питання про надійні перспективи суспільства дає лише ноосферна стратегія сталого розвитку.

Ключові слова: соціальна екологія, зміни клімату, демографічні проблеми, збройні конфлікти, протистояння цивілізацій, сталий розвиток, Екологічна конституція Землі.

Eduard Semenyuk. What tomorrow of humanity will be?

An attempt to look in the future of mankind is closely connected with realization and analysis of civilization crisis manifestations which are observed now. The noospherical strategy of sustainable development only gives a systematic reply to the question about society reliable prospects.

Keywords: social ecology, climate changes, demographic problems, armed conflicts, clash of civilizations, sustainable development, World Environmental Constitution.

“Три кольори часу” – минувшина, сьогодні, майбуття – тісно переплетені в усіх реаліях світу, і в житті людини це відчувається вельми сильно. Зовсім недавно, здається, починалося нове тисячоліття, і світ був сповнений прогнозами з цього приводу. Сьогодні ж – уже нова хвиля передбачень, на наступні десятиріччя. Ось основні подробиці прогнозу ООН на 2030 рік. Народонаселення планети сягне 8,3 мільярда (нині 7 млрд), зокрема близько 1 млрд житимуть в Європі. Щороку до Європи приїздитимуть близько 2 млн людей з найбідніших куточків світу. У два рази (до 22 %) зросте частка людей після 60 років; можливо, вона буде й більшою, оскільки завдяки успіхам медицини тривалість життя зросте до 100–120 років. Населення Землі потребуватиме на 50 % більше їжі та енергії, на 30 % – прісної води. Розвиток відновлюваних джерел енергії дасть змогу забезпечити нею будівлі та транспорт на 20-40 %. Нормою стане використання новітніх технологій – біо-, нано-, інформаційних, і людство ще більше порине у віртуальну реальність...

Невтішним є прогноз еволюції природного довкілля. Вже в наші дні погодно-кліматичні зміни на планеті набули тривожного характеру [1; 4]. Стрімко змінювані один одним циклони та антициклони над поверхнею Світового океану та різними континентами, різкі перепади атмосферного тиску, температури та вологості несуть з собою небачені раніше морози або ж спеку, дощі, снігопади, повені або гігантські лісові пожежі, буревії, урагани, тайфуни, торнадо, цунамі... Контрастність клімату доповнюється частішими землетрусами та іншими деструктивними явищами на поверхні Землі – звичайними стали зсуви ґрунту, карстові провалля, сходження лавин, селеві потоки тощо.

Низкою нещастя у найближчі десятиліття людству загрожує глобальне потепління. Упродовж ХХ ст. середньорічна температура на планеті зросла на 0,5 ° С, прогноз на наступне століття перевищує цю цифру втричі. В середніх широтах та особливо ближче до полюсів потепління буде ще значнішим. А це означає насамперед поступову інтенсифікацію танення льодовиків полярних

океанів, а отже – підвищення рівня Світового океану, затоплення багатьох міст, селищ, сільськогосподарських угідь та лісів. Водночас виникне серйозна загроза для всього живого (а також для людини) у вигляді звільнених з льодового полону вірусів та бактерій дуже небезпечних, нерідко невиліковних нині хвороб минулих епох. Якщо ж до цього додати неминучі мутації цих носіїв зарази в нових (сучасних) умовах довкілля, цілком зрозумілим стає масштаб небезпеки для всієї живої природи планети. Дехто з фахівців вважає, що цей процес уже розпочався і саме ним детерміновані нові, нетрадиційні форми грипу та інших захворювань людини і тварин.

Відомо, що глобальне потепління має низку причин і особливе місце серед них посідають антропогенні чинники, насамперед викиди в атмосферу парникових газів, пов'язані з діяльністю людини та суспільства. Фактори цього роду треба вивчати у системній єдності з іншими кризовими проявами цивілізації, які останнім часом стали особливо виразними. Вони мають різну природу та змістове забарвлення, але так чи інакше пов'язані з бездуховністю сучасної людини, з домінантою споживацької психології в житті суспільства та відповідною орієнтацією економіки. Саме людські якості, як наголошував ще фундатор Римського клубу Ауреліо Печчеї, і надалі визначатимуть магістральні шляхи розвитку цивілізації [7]. Кризові ж явища, відомі історії досі, є результатом загострення найхарактерніших хвороб соціуму.

Насамперед це стосується ресурсно-екологічних проблем людства. Надмірна експлуатація людиною багатств природи Землі неминуче призвела до виснаження її потенціалу (який дуже довго до цього здавався взагалі невичерпним, нескінченним, але насправді не є таким, зважаючи хоч би на скінченність розмірів нашої планети). Вже у другій половині ХХ ст. багато природних біогеоценозів виявилися не лише зруйнованими людиною, але й втратили одвічну природну здатність до самовідновлення. І цей драматичний процес продовжується та поглиблюється і нині, у період інтенсивної глобалізації життя суспільства [6]. Невпинне загострення глобальних проблем ресурсно-екологічного характеру, як відомо, – одна з найнебезпечніших тенденцій прогресу світової спільноти: адже в соціумі неперервно діє закон зростання людських потреб (кількісного та якісного), а їх задоволення потребує постійного зростання темпів розширеного відтворення у виробничій сфері. З плином часу ситуація швидко погіршується. В результаті загострення ресурсних та екологічних проблем перспективи розвитку людства вже на найближчі десятиріччя є вельми тривожними: цілком імовірно, що природні та техногенні катастрофи можуть охопити різні регіони планети. Вже й сьогодні ми є свідками низки кризових проявів у природі та суспільстві, і з часом їх стає дедалі більше.

Дію ресурсно-екологічних чинників постійно підсилює невпинне загострення демографічних проблем світової спільноти [10, с. 85–101]. Наприкінці 2009 р. народонаселення Землі досягло нового помітного рубежу – 7 млрд. Тобто останній мільярд приросту досягнуто за 10 років, що свідчить про продовжуване прискорення темпів цього процесу (попередній, шостий мільярд був пов'язаний відповідно з терміном 12 років). Відчувається, що оптимальну межу у народонаселенні планети вже давно перейдено, а прогнози на ХХІ ст. невтішні: швидко зростає населення слабкорозвинених країн Азії, Африки та Латинської Америки. За прогнозом ООН у 2050 р. народонаселення земної кулі перевищить 9 млрд. Водночас у багатьох країнах світу набирає темпів протилежний процес – депопуляція, скорочення народонаселення. В Україні, наприклад, яка в 1991 р. мала понад 52 млн. ос., на початок 2010 р. – менше за 46 млн (тільки за 2009 рік зменшилось на 180,8 тис.). Прогноз ООН на 2050 р. щодо населення України – лише 36 млн. Є серйозне побоювання, що в цій ситуації землі нашої держави активно заповнюватимуться іммігрантами з інших країн...

Майбутнє людини значною мірою залежить від того, наскільки тривким буде мир на планеті: неперервні збройні конфлікти відчутно виснажують резерви світової цивілізації. Завтрашній день, безперечно, народжується з нинішнього, а той так само бере початок ще з учорашнього. Це значить, що коріння майбутніх конфліктів визріває ще задовго до того, як розгоряється їх полум'я. І якщо саме під цим кутом зору подивитися у день вчорашній – на рубіж тисячоліть, не важко переконатися, як багато "гарячих точок" палахкотять на різних континентах. Колишня Югославія, Палестина, Афганістан, Ірак, Пакистан, Чечня, Абхазія, Південна Осетія, Киргизія, конфлікти в Африці та Південній Америці... Нинішня ситуація у світі ще і ще раз говорить про те, як далеко людству до здійснення мрії І. Канта про вічний мир...

Збройні конфлікти є особливо глибокими та непримиренними, коли вони стосуються народів істотно відмінних між собою етнічних груп, які нерідко називають цивілізаціями. Відомий американський політолог С. Гантінгтон вважає, що саме протистояння цивілізацій є основною суперечністю нашого часу і зумовлює зміну світового порядку. Цивілізація, на його думку, – це синкретичний сплав етнокультурних та релігійно-психологічних коренів різних народів із соціально-економічними, ідеологічними та політичними векторами й домінантами їхнього розвитку в новітню добу. За концепцією С. Гантінгтона, з часу закінчення "холодної війни" (тобто з 90-х років ХХ ст.) світ став багатополосним, мультицивілізаційним: до цієї надскладної системи входять західна, латиноамериканська, африканська, ісламська, китайська, індуська, православна, буддистська та японська цивілізації. "Для народів, котрі шукають власну ідентичність і наново відкривають етнічні корені, наявність ворогів є визначальною, а потенційно найнебезпечніша ворожнеча відбувається вздовж «лінії розлому» між основними світовими цивілізаціями" [3, с. 11].

Найнапруженіша "лінія розлому", безперечно, розмежує західний та ісламський світи. Західну цивілізацію традиційно називають християнською або ж іудейсько-християнською (що відбиває як прадавнє коріння, так і теперішню політичну ситуацію на Близькому Сході). Протистояння між західною та східною (мусульманською) цивілізаціями багато в чому пояснюється тим, що перша є "золотим мільярдом" сучасної світової спільноти, тоді як мусульманські народи нерідко належать до злиденного "третього світу". Для розуміння суперечностей між ними велике значення мають і такі метафоричні поняття, як "світове місто" та "світове село". Сучасний міжнародний тероризм, істотно забарвлений у кольори ісламського фундаменталізму та екстремізму, великою мірою рекрутує лави своїх смертників саме у "світовому селі", де молодь не має нормальної життєвої перспективи. Проекція всіх таких суперечностей на майбутнє лякає тим, що вони здатні народити лише вибухонебезпечний сплав ненависті та релігійно-націоналістичного фанатизму.

По обидва боки "лінії розлому" між західною та мусульманською цивілізаціями нагромаджено чимало найсучаснішої зброї, і в цьому джерело особливої небезпечності гострого конфлікту між державами відповідних блоків. Адже, як попереджає С. Гантінгтон, "глобальна війна за участю стрижневих держав найбільших цивілізацій світу значною мірою немислима, але й така, що не є неможливою" [3, с. 403]. Важко уявити собі всю глибину небезпеки для людства, коли б така війна вибухнула...

Розмірковуючи про майбутнє, люди завжди мріють про світ без війн. Уникнення загрози збройних конфліктів – важлива запорука щасливого життя, і вона органічно пов'язана з розбудовою ноосфери, а в сучасних умовах – з ноосферною стратегією сталого розвитку [2; 16]. Лише така мета здатна бути справжнім дороговказом для людства на шляху до гідного майбуття.

Ще один кардинальний фактор, без якого неможливо уявити завтрашній день світової спільноти, – інформатизація суспільства. Вона триває вже не одне десятиліття [9, с. 117–134], але кінця цього процесу не видно. Звичайно, різні країни та регіони світу перебувають у різних фазах розгортання та поглиблення інформатизації, тому в кожному конкретному випадку рівень розвитку інформаційної інфраструктури істотно відрізняється. Західна Європа, США, Канада, Японія – це авангард інформатизованого суспільства, чимало ж куточків світу, навпаки, перебувають ще в ар'єргарді цього специфічного процесу. Власне кажучи, це місце більш-менш однозначно корелює з рівнем загального розвитку країни – соціально-економічного, науково-технічного, соціокультурного (або, коротко, загальноцивілізаційного). Отже, очікувати від майбутнього особливих несподіванок у цьому контексті не доводиться: очевидно, країни "третього світу" та зона перехідної економіки (до якої належить і Україна) і надалі наздоганятимуть лідерів інформатизації, істотно відстаючи від них.

Інформатизація та ноосферизація соціуму органічно взаємопов'язані. Як наголошує А.Д. Урсул, інформаційне суспільство майбутнього треба розглядати як певний щабель формування ноосфери, її передумову. Вже в реальних процесах сьогодення можна бачити і поєднання цих двох феноменів, і відмінність їхніх історичних темпів, що теж є принциповим: інформатизація відчутно випереджає ноосферизацію [11]. До речі, генетично їх єднає ще і те, що витoki обидвох цих процесів припали на добу глобалізації.

Помітною прикметою наших днів стало почастищення різноманітних катастроф – як природних, так і антропогенних. Вони істотно поповнюють загальну динаміку кризових виявів

епохи. Зазначимо, що з плином часу стрімко зростає питома вага техногенних катастроф, що характеризують поступ людської цивілізації на планеті [5]. На жаль, є всі підстави думати, що ця тенденція збережеться і на наступні десятиліття, адже поки що не помітно відчутних ноосферних чинників, здатних її подолати. Погіршення екологічних умов на всіх континентах та почастищення антропогенних катастроф належать до найочевидніших фактів, які не дають змоги поки що говорити про якісь успіхи світової спільноти в реалізації стратегії сталого розвитку. Але треба усвідомлювати, що так не може бути вічно... Поглиблення кризових явищ, які з часом неминуче стають через це хронічними, значною мірою пов'язане з бездуховністю суспільства [8]. Якщо людство своєчасно не схаменеться і не стане на шлях сталого розвитку, в недалекому майбутньому йому загрожують небачені нещастя та катастрофи.

Розмірковуючи над тим, що може трапитись на планеті через кілька десятиліть, не можна обійти увагою оригінальний та важливий сучасний проект, від якого багато в чому залежить майбуття світової спільноти. Йдеться про концепцію Екологічної конституції Землі (ЕКЗ). Метою цього проекту є "створення основного правового закону екологічної безпеки, сталого розвитку і виживання цивілізації в єдиній екосистемі Землі, включаючи навколосезонний космічний простір до висоти орбіт польотів штучних супутників Землі. ЕКЗ – міжнародний правовий акт екологічної безпеки планети і сталого розвитку суспільства, який повинен визначати допустимі норми економічної діяльності держав стосовно єдиної... екосистеми Землі з метою її раціонального використання в інтересах нинішнього покоління і збереження для майбутніх поколінь" [13, с. 12].

Ідею всесвітньої екологічної конституції запропонував професор Ю.Ю. Туниця на одній з наукових конференцій у Нью-Йорку у квітні 1992 р., за два місяці до відомої Конференції ООН з довкілля і розвитку у Ріо-де-Жанейро. Практично відразу ж цей проект вчені почали розглядати у контексті ідей концепції сталого розвитку, започаткованої саме документами Ріо-92. Але, на відміну від них, ЕКЗ повинна мати юридичну силу, її вимоги мусять бути загальнообов'язковими. За задумом автора ідеї, ЕКЗ повинні затвердити всі держави-члени ООН з тим, щоб її статус був найвищим на планеті – вищим від всіх національних законів або інших юридичних актів.

І ще один принциповий момент: "ЕКЗ повинна передбачати створення органів контролю за дотриманням визнаних норм економічної діяльності національних і міжнародних виробничих структур. Такими органами могли б стати: Рада Екологічної Безпеки і Сталого Розвитку, або Світова Екологічна Організація; Міжнародна Екологічна Поліція, Міжнародний Екологічний Суд чи якісь інші правоохоронні органи; Міжнародний Екологічний Банк або Глобальний Екологічний Фонд, а також інші взаємопов'язані у єдину систему, підпорядковану єдиній меті, інституції, що забезпечують діяльність, спрямовану на підтримку принципів сталого розвитку" [13, с. 12]. Без такої системи органів контролю та підтримки раціональної природоохоронної діяльності в усьому світі задум втрачає свою цілісність.

Від зародження ідеї ЕКЗ пройшло понад 18 років, на її основі давно утворилася відповідна концепція, але Ю. Ю. Туниця (нині вже академік Національної академії наук України) і досі доводить нагальну необхідність втілити цей науковий та суспільно-політичний проект у практику життя світової спільноти. Змушений доводити це політикам, від яких залежать відповідні конкретні кроки з реалізації певних заходів. Якщо так триватиме ще кілька десятиліть, – природі планети, без сумніву, буде завдано величезної шкоди... І не виключено, що біда виявиться вже непоправною... Адже за відомим прогнозом, який оприлюднила свого часу Програма ООН з довкілля (UNEP), різке погіршення глобальної ситуації з необоротними змінами в природі очікується саме у середині ХХІ ст. Вже зараз ми є свідками того, що ці побоювання не були перебільшеними...

Семантичною серцевиною концепції ЕКЗ є екологічний імператив сучасності, вимога екологізації всього способу життя людства і, зокрема, необхідність переходу до якісно нового типу економіки. "Між традиційною ринковою економікою та екологічними вимогами існують глибокі протиріччя. Тому головною проблемою сучасної економічної науки повинно стати формування нової, екологічної економіки. Саме це є однією з ключових проблем не лише сучасної економічної науки, але і господарської практики. Наука повинна зробити все можливе для адаптації ринкової моделі економіки до вимог екологічної економіки, більше того, в реальному житті повинна відбутися трансформація ринкової економіки в екологічну" [12, с. 21]. Про задум ЕКЗ Ю.Ю. Туниця у цій самій праці пише: "Вихідним методологічним постулатом цієї унікальної ідеї є необхідність узгодження законів

господарювання із законами природи” [12, с. 196]. Досі ж уся виробничо-господарська діяльність людей істотно відхилялася від законів природи, і крок за кроком саме це призвело до глобальної екологічної кризи. Якщо сьогодні (або принаймні – завтрашній день людства) радикально не виправить цієї фатальної помилки, доля людської цивілізації на планеті буде сумною...

Суть цієї проблеми полягає в тому, що ”сучасне світове господарство і природу Землі (яка є джерелом його функціонування і розвитку) необхідно розглядати як єдину глобальну еколого-економічну систему (ГЕЕС). Метою економічної політики урядів і стратегічними цілями всіх міжнародних організацій під впливом ГЕЕС повинно бути досягнення збалансованого природо-користування, яке вимагатиме радикальних змін у стосунках суспільства з природою” [14, с. 11]. ЕКЗ якраз і покликана оптимально та надійно регулювати ці стосунки.

Виняткова соціальна важливість проблеми ЕКЗ в наші дні зумовлює значення будь-якого внеску в її дослідження. Чималу роль відіграють, зокрема, пошуки методологічного характеру, в яких поряд з іншими галузями знання, неабияку творчу ділянку має, звичайно, і філософія [14; 15]. Слід усвідомлювати, що без надійного наукового фундаменту проект ЕКЗ принципово не можна реалізувати (з іншого ж боку, необхідною передумовою його втілення в життя є також потужна суспільно-політична підтримка). Лише на перетині цих двох струменів Екологічна конституція Землі зможе стати соціальною реальністю і належно виконувати свої функції, забезпечуючи майбуття світової спільноти.

Отже, спроба зазирнути у завтрашній день людства тісно пов’язана з усвідомленням та аналізом кризових проявів цивілізації, які спостерігаються нині. Системну відповідь на питання про надійні перспективи суспільства дає концепція сталого розвитку, озброєна розумінням далекосяжної ноосферної стратегії планетарної цивілізації. Нині світова спільнота опинилася на краю глибокої прірви, і це спричинено низкою вельми серйозних чинників. Розмірковуючи над доленосним питанням “Чи є вихід у людства?” [8], міжнародне співтовариство вже сьогодні має критично проаналізувати весь дотеперішній спосіб життя, всі вади світової цивілізації та негайно зробити належні висновки. І вони мають бути не лише теоретичними (умоглядними), а головне – практичними, втіленими у життя суспільства. Одним із таких конкретних кроків має стати якнайшвидше прийняття Екологічної конституції Землі та впровадження її інструментів у суспільно-політичну, економічну, соціокультурну практику всіх держав – членів ООН.

Сьогодні запитання ”Яким буде завтрашній день людства?”, по суті, без перебільшення, має й інший, драматичний зміст: а чи буде людство мати цей завтрашній день, чи виживе воно?.. Чи знайде вихід з нинішньої кризової ситуації?.. Маємо чітко розуміти, що відповіді на всі ці доленосні запитання безпосередньо залежать від характеру діяльності та міри активності соціуму **сьогодні**. Завтра думати про це буде пізно...

1. Баландин Р. К. *Цивілізація против природи. Что происходит с погодой и климатом?* / Р. К. Баландин. – М.: Вече, 2004. – 384 с. 2. Вернадский В. И. *Размышления натуралиста. Научная мысль как планетное явление.* – Кн. 2 / В. И. Вернадский. – М.: Наука, 1977. – 192 с. – (АН СССР. Ин-т истории естествознания и техники; Архив АН СССР; В. И. Вернадский. Размышления натуралиста. – В 2-х кн.). 3. Гантінгтон С. П. *Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку* / Семюел П. Гантінгтон; Пер. з англ. Н. Климчук. – Львів: Кальварія, 2006. – 474 с. 4. Гор А. *Земля у рівновазі. Екологія і людський дух* / А. Гор; Пер. з англ.: ВГО ”Україна. Порядок денний на ХХІ ст.” та *Ин-т сталого розвитку.* – К.: Интелсфера, 2001. – 404 с. 5. Зербіно Д. Д. *Екологічні катастрофи в світі та в Україні* / Д. Д. Зербіно, М. Р. Гжегоцький. – Львів: БаК, 2005. – 272 с. 6. Мунтян М. А. *Глобализация и устойчивое развитие* / М. А. Мунтян, А. Д. Урсул. – М.: Ступени, 2003. – 304 с. (Серия ”Образование для устойчивого развития”). 7. Печчеи А. *Человеческие качества* / А. Печчеи; Пер. с англ. О. В. Захаровой [общ. ред. и вступ. ст. Д. М. Гвишиани]. – 2-е изд. – М.: Прогресс, 1985. – 312 с. 8. Сагатовский В. Н. *Есть ли выход у человечества? (Критика образа жизни)* / В. Н. Сагатовский. – СПб.: Петрополис, 2000. – 148 с. 9. Семенюк Е. П. *Філософія сучасної науки і техніки: підручн. [для студ. вищ. навч. закл.]* / Е. П. Семенюк, В. П. Мельник. – Львів: Світ, 2006. – 152 с. 10. Семенюк Е. П. *Філософські засади сталого розвитку: навч. посібн. [для маг. та аспір.]* / Е. П. Семенюк. – Львів: Афіша, 2002. – 200 с. 11. Семенюк Э. П. *Информатика и современный мир. Философские аспекты* / Э. П. Семенюк. – Львов: Укр. академия печати, 2009. – 283 с. 12. Туниця Ю. Ю. *Екоеконіміка і ринок: подолання суперечностей* / Ю. Ю. Туниця. –

К.: Знання, 2006. – 314 [6] с. 13. Туниця Ю. Ю. Екологічна Конституція Землі. Ідея. Концепція. Проблеми. – Част. I / Ю. Ю. Туниця. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. – 298 с. – (Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка; Укр. держ. лісотехн. ун-т; Міжнародн. ін-т – асоціація регіон. еколог. проблем). 14. Туниця Ю. Ю. Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу / Ю. Ю. Туниця, Е. П. Семенюк, Т. Ю. Туниця // Вісник НАН України. – 2008. – № 2. – С. 8-24. 15. Туниця Ю. Ю. Методологічні основи Екологічної Конституції Землі / Ю. Ю. Туниця, Е. П. Семенюк, Т. Ю. Туниця // Вісник НАН України. – 2010. – № 5. – С. 7-15. 16. Урсул А. Д. Путь в ноосферу (Концепция выживания и устойчивого развития цивилизации) / А. Д. Урсул. – М.: Луч, 1993. – 275 с.

УДК 165.12+291.12

Віра Лімонченко

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

ЛОГІКО-СМИСЛОВА ЕКСПЛІКАЦІЯ ПОНЯТТЯ “ДИСКУРС” ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗРІЗНЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ТА ФІЛОСОФСЬКОЇ СВІДОМОСТІ

© Віра Лімонченко, 2011

Виявлено зміст, що привносить застосування слова “дискурс” до завдання розрізнення філософської та релігійної свідомості. Вживання поняття “дискурс” вважаємо виправданим, коли у поле уваги потрапляє проблема зіткнення різних позицій і бажання встановити між ними взаєморозуміння, а не придушення-примус однієї позиції іншою. Отже, коли йдеться про зіставлення філософської і релігійної свідомості, то у поле уваги потрапляють не лише ідеально-сутнісні риси-характеристики декотрих інтелектуальних побудов, але вони постають у якості буттєвих феноменів, що обґрунтовують і аргументують свою присутність.

Ключові слова: дискурс, дискурсивне, філософська свідомість, релігійна свідомість, комунікативна дія, мовлення.

Vira Limonchenko. Logical-semantic explication the concept of "discourse" as a methodological principle of distinction between religious and philosophical consciousness.

The article revealed the content bringing the application of the word "discourse" in applying it to the task of distinguishing philosophical and religious consciousness. Use of the term "discourse" seems to be justified when there is a problems of different positions and a desire to establish mutual understanding between them, not suppression, coercion another one position. So when it comes to comparing philosophical and religious consciousness, we notice not only perfect-essential features-characteristics of some intellectual constructs, but they appear as ones expressing different phenomena that argue and justify their presence.

Keywords: discourse, discursive, philosophical consciousness, religious consciousness, communicative action, speech.

Однією з визначальних характеристик філософського підходу до будь-якої проблеми є з'ясування смислових підстав задіяних у розгляді слів: чи мають вони деяку понятійну наповненість, чи є даниною часові, філософською модою. Так, слово “дискурс” стало дуже поширеним у сучасній філософській мові. Чи можна висловити те, що висловлюється, не звертаючись до нього? Який зміст стоїть за необхідністю задіювати саме це слово? І. Роднянська